

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора, в.о. завідувача кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Бадер Світлани Олександрівни

на дисертаційну роботу **ВОЛІК Наталії Миколаївни**

**«Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку в умовах закладу
дошкільної освіти»**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії

зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

У сучасних умовах становлення українського суспільства, яке стрімко розвивається та швидко трансформується, особливо гостро постає проблема становлення успішної, самодостатньої, емоційно-врівноваженої особистості, що живе в гармонії із зовнішнім світом і самим собою. Для цього важливим є здатність до усвідомлення власних емоцій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, що провокують різні емоційні стани та впливають на настрій, сформованість умінь щодо управління власними емоціями та навичок моделювання поведінки відповідно до емоційних проявів оточуючих. У зв'язку з цим все більшої актуальності набуває проблема розвитку емоційного інтелекту особистості, ступінь розвиненості якого напряду впливає на рівень задоволення життям.

Відзначимо, що останнім часом емоційний інтелект розглядається як один із найважливіших компонентів емоційної адаптації, особистого добробуту, міжособистісних відносин і загального успіху в різних ситуаціях повсякденного життя. З іншого боку, саме етап дошкільного дитинства є сензитивним щодо становлення емоційної сфери особистості: дитина вчиться виражати власні емоції, формується здатність до розпізнання емоцій інших, що сприятиме

ефективній інтеракції з оточуючими тощо. І чим раніше підростаюча особистість набуде навичок ефективної взаємодії з соціумом, тим більш успішною вона стане у майбутньому. Отже, тема обрана для наукового дослідження Н. М. Волік є вкрай актуальною та своєчасною.

Зазначимо, що дисертаційна робота має класичну структуру, складається зі вступу, трьох розділів та висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел. Позитивне враження справляє кількість публікацій, що наявні у автора (16 позицій), у тому числі, в іноземному виданні, що відповідає сучасним вимогам до написання даного типу робіт. А також широкою є апробація матеріалів у науково-практичних конференціях зі значною географією.

У вступі Наталія Миколаївна окреслює актуальність проблеми, що обрала для власного наукового пошуку, подає об'єкт, предмет, мету, визначає завдання дослідження та інші елементи наукового апарату, що є логічними та взаємообумовленими. *Натомість, одним із завдань автор виокремлює визначення структури феномену «емоційний інтелект», натомість, було б більш доречними дослідити структуру емоційного інтелекту саме старшого дошкільника.*

Дисертаційна робота Н. М. Волік виконана згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи МДПУ імені Богдана Хмельницького в межах комплексної наукової теми «Теоретичні та практичні аспекти формування загальнолюдських цінностей особистості у культурно-освітньому просторі» (РК № 0115U001735). Тема наукового дослідження затверджена на засіданні кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи МДПУ імені Богдана Хмельницького (протокол № 2/2 від 15.10.2018 р.), *натомість не затверджена на вченій раді університету, що протирічить п.21. Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку*

підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (№261 від 26.03.2016).

У першому розділі – **«Теоретичні основи розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку»** – автор досліджує сутність провідних понять, зокрема: «емоційний інтелект», «емоційний інтелект дитини дошкільного віку», *натомість власне бачення провідної категорії автор не виокремлює, а за робоче обирає термін, поданий дослідником А. Костюком.*

Наталією Миколаївною проаналізовано ґрунтовно проаналізовано проблему розвитку емоційного інтелекту у психолого-педагогічному науковому полі, визначено особливості емоційного розвитку дошкільного, специфіку сприйняття та розуміння ним емоцій, на основі чого дитина вибудовує модель поведінки з оточуючими. Також автором здійснено аналіз існуючої нормативно-правової бази щодо необхідності розвитку емоційного інтелекту дошкільника, й чинних програм розвитку й виховання дітей дошкільного віку, що заслуговує на позитивну оцінку.

У другому розділі дисертаційної роботи – **«Емпіричні засади розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку»** – Наталія Миколаївна описує констатувальний етап дослідження, визначає критерії, показники та рівні розвитку емоційного інтелекту дошкільника, вдало добирала та модифікувала діагностичні методики для роботи з дітьми. *Натомість, вважаю зайвим подання опису всього можливого спектру діагностичних методик у параграфі 2.1, що можна було б упевнено подати в додатках та не переобтяжувати текст роботи.*

Третій розділ – **«Експериментальна перевірка методики розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти»** – автор присвячує опису та реалізації методики розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників, подає відповідну структурно-функціональну модель та презентує результати контрольного зрізу.

Формуючий етап дослідження є практико-орієнтованим, авторкою презентовано сучасні форми та методик роботи з різними суб'єктами освітнього процесу з метою розвитку емоційного інтелекту дошкільників.

У **висновках** Наталія Миколаївна віддзеркалює провідні тези дисертаційної роботи, доводить авторську точку зору та ефективність запропонованої методики, підтверджуючи вірність гіпотези. Загалом робота є авторською, самостійною, текст викладено на достатньому науковому рівні, поставлені завдання реалізовано, достовірність отриманих результатів підтверджуються широкою апробацією, використаними методами математичної обробки даних, які присутні у додатках.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання результатів дисертаційної роботи в освітньому процесі закладів дошкільної освіти різних типів, під час фахової підготовки майбутніх вихователів дітей раннього і дошкільного віку.

Волік Наталія Миколаївна цілком дотримується принципів академічної доброчесності, що відчувається з тексту роботи та підтверджено офіційною довідкою, яка засвідчує, що робота перевірена на програмі антиплагіату.

Разом з тим, вважаємо за необхідне висловити низку зауважень щодо дисертаційної роботи **Н. М. Волік «Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти»:**

– у науковій новизні автор указує, що ним було «визначено теоретико-методологічні засади ... процесу розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку», натомість методологічні аспекти проблеми, зокрема, наукові підходи, принципи, закономірності тощо... в тексті першого розділу не представлено. А у параграфі 1.1 «Наукові підходи до проблеми емоційного інтелекту в життєдіяльності особистості» автором не виокремлено відповідних наукових підходів;

– у параграфі 2.1 автор подає перелік діагностичних методик, спрямованих на виявлення рівня розвиненості різних аспектів емоційного інтелекту особистості, натомість на етапі констатувального експерименту мова йдеться про інший діагностичний інструментарій. Залишається незрозумілим, яка мета опису діагностичних методик у параграфі 2.1, адже таке завдання дослідниця не ставила;

– дисертаційна робота тільки б виграла, якщо б автор подав чіткий опис критеріїв, показників та загальних рівнів сформованості емоційного інтелекту дошкільників, адже рівні схарактеризовано за кожним показником окремо, тому цілісне уявлення про те, як схарактеризувати рівень сформованості емоційного інтелекту окремої дитини, залишається відсутнє. Також у тексті дисертації бракує чітких цифрових даних щодо результатів констатувального експерименту, відповідні цифри знаходимо лише у висновку до другого розділу.

– у третьому розділі автор наводить структурно-функціональну модель розвитку емоційного інтелекту дитини старшого дошкільного віку (стор 174). По-перше, концептуальна основа моделі не простежується; по-друге, у моделі не відображено її функції; по-третє, з моделі не зрозуміло які форми, методи, засоби та прийоми було реалізовано на тому чи тому етапі роботи зі всіма суб'єктами освітнього процесу; по-четверте, не зрозуміло як компоненти моделі співвідносяться з етапами; по-п'яте, залишається не зрозумілим, завдання стосуються всіх етапів методики, чи на кожному з етапів своє завдання;

– на етапі формуючого експерименту автор зосередився на реалізації педагогічних умов, натомість, у предметі дослідження мова йдеться про методику, а метою роботи є перевірка ефективності, власне, методки;

– аналіз даних контрольного етапу експерименту є переважно кількісним, дисертація тільки б виграла, якщо автор надав якісний аналіз даних. Крім того, на етапі контрольного експерименту відсутня статистична обробка отриманих даних з використанням критерія Пірсона, про що автор згадує у вступі.

отриманих даних з використанням критерія Пірсона, про що автор згадує у вступі.

Описані зауваження мають дискусійний характер, а на підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що за своєю актуальністю, значним обсягом виконаних досліджень, обґрунтованістю висновків, оформленням роботи, дисертація Волік Наталії Миколаївни «Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Волік Наталія Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
в.о. завідувача кафедри розвитку
дитини раннього і дошкільного віку
ДЗ «Луганський національний

університет імені Тараса Шевченка»

БАДЕР Світлана Олександрівна

Підпис	<u>Бадер С.О.</u>
Засвідчую	<u>Григор</u>
Начальник відділу кадрів	
ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"	

Віша ИККІТБИКО

